

ks. Angelo Albani
ks. Massimo Astrua

św. Jan od Krzyża
dla początkujących

FLOS CARMELI

Poznań 2019

Tytuł oryginału

La dottrina spirituale di san Giovanni della Croce

© Mimep-Docete, Milano 1991 (wydanie II)

© Flos Carmeli, Poznań 2019

Tłumaczenie

br. Ozeasz od Zwiastowania

Sługa Ducha Pocieszyciela

Redakcja

Michał Sważyński OCD

Korekta

Anna Igielska

Projekt okładki

Aleksandra Zwolankiewicz

Imprimi potest

o. Jan Piotr Malicki OCD, Prowincjał

Warszawa, dnia 26.02.2019 r., L. dz. 27/P/2019

Nihil obstat

o. Placyd Paweł Ogórek OCD, Cenzor

Poznań, dnia 20 lutego 2019 r.

Wydawca

Wydawnictwo Flos Carmeli

ul. Działowa 25; 61-747 Poznań

tel.: 61 856 08 34

e-mail: wydawnictwo@floscarmeli.poznan.pl

www.floscarmeli.pl

ISBN 978-83-65307-86-6

WSTĘP

Na kartach tej książki staramy się ofiarować czytelnikowi drogocenny skarb, który dla wielu (a być może dla większości) chrześcijan był dotąd ukryty: duchową doktrynę św. Jana od Krzyża. Nauka ta daje przejrzyste i głębokie wyjaśnienie *ewangelicznego ideału*, o którego urzeczywistnienie dla każdego z nas Jezus prosił Ojca w modlitwie: „Aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty, Ojczy, we Mnie, a Ja w Tobie” (J 17,21), a ponadto staje się *ewangelicznym szlakiem*, który do tegoż ideału prowadzi. Doktrynę św. Jana możemy zatem nazywać „szlakiem wiodącym duszę ku zjednoczeniu z Bogiem”.

Czytając stronicę naszej książki, wiele osób, które być może nie zdaje sobie jeszcze sprawy z tego, że posyła się je na wspomnianą duchową drogę, będzie mogło lepiej zrozumieć, czego doświadcza i jak ma się zachowywać, aby zmierzać w stronę celu. Inni odkryją po raz pierwszy prawdziwy cel życia i z młodzieńczym zapalem rozpoczną wspinaczkę. Niektórym czytelnikom – szczególnie świeckim – może się wydawać, że nie są zdolni do podjęcia tak ciężkiej pracy duchowej, wymagającej stopniowego, lecz zdeteminowanego wznożenia własnych uczuć ku Bogu, a także zmiany

codziennych nawyków. Staramy się ich przekonać, że nie muszą zmieniać niczego z tego, co dotąd było w ich życiu pełnieniem woli Bożej (uczucia i troski rodzinne, praca itd.), a jedynie we wnętrzu duszy ukierunkować wszystko na Boga. Nie powinna ich też przestraszyć długość drogi do pokonania: Bóg może przecież utorować ją w miarę hojności naszej miłości. W zasadzie to, co opisuje św. Jan od Krzyża, to droga *klasyczna*, w której w mniejszym lub większym stopniu mieści się droga wszystkich: nikt jednak nie pokonuje jej w ten sam sposób i w tym samym czasie. Nikogo nie może zniechęcić bycie w zaawansowanym już wieku, gdyż Bóg powołuje o wszystkich porach życia, dając w swojej dobroci tę samą nagrodę – czyli zjednoczenie z Nim – także powołanym w ostatniej chwili. Nasuwa się w tym miejscu lektura przypowieści o robotnikach w winnicy z *Ewangelii według św. Mateusza* (20,1-6). Nawet nasza słabość duchowa nie może przeszkodzić w osiągnięciu celu, bowiem „jeśli dusza szuka Boga, to o wiele więcej Umiłowany jej szuka” (ŻPM 3,28) i podtrzyma ją w dążeniu. Ostatnia rada: kto zabiera się do tego zadania, niech nie zaczyna bez przewodnika – doświadczonego w nauce i świętości kapłana.

Kościół i ludzkość – tak dziś, jak zawsze – potrzebują przede wszystkim świętych. Świętym wszakże nikt się nie rodzi, ani nie postanawia na-

Wstęp

gle być, świętym się zostaje, pozwalając, aby Bóg dzień po dniu zamieszkiwał w nas i przemieniał w Siebie. Niech Najświętsza Maryja Panna, arcydzieło Boga, wyjedna u swojego boskiego Syna te same „wielkie rzeczy, które uczynił Jej Wszechmocny!” (por. Łk 1,49).

ks. Angelo Albani
ks. Massimo Astrua

KIM JEST ŚW. JAN OD KRZYŻA

Niedotknięta reformacją Hiszpania XVI wieku była kolebką świętych i uczonych, którzy przygotowali nową erę w dziejach Kościoła. Bóg powoływał ich spośród szlachty i chłopów, mężczyzn i kobiet, i ukierunkował na miłość czynną (realizowaną w dziełach miłosierdzia), naukę, apostołat albo mistykę. Jan w czasie swojego krótkiego życia otrzymał dar spełnienia wszystkich powyższych powołań, stawszy się tym samym najbardziej reprezentatywnym świętym epoki. Ponadto był poetą – najznakomitszym, jak się miało okazać, lirycznym kastylijskim.

Fontiveros – mała gmina w Kastylii, gdzie 24 czerwca 1542 r. urodził się Juan de Yepes, przyszły św. Jan od Krzyża.

Urodził się w 1542 r. w Fontiveros (Kastylia) jako syn szlachcica i tkaczki. Spędził dzieciństwo w biedzie i trudzie, młodość – ucząc się, a przy tym pracując ciężko jako pielęgniarz zakaźnie chorych. Serce pełne miał uczuć dla swoich bliskich, szczególnie mamy, jedyne go brata i bratanków. Czuł kochał Maryję: pragnienie oddania Jej czci zdecydowało o wyborze Zakonu Najświętszej Maryi Panny z góry Karmel jako tego, do którego miał wstąpić (por. Crisogono de Jesus OCD, *Vida y Obras de San Juan de la Cruz*, Madrid 1964, s. 45). Gdy św. Teresa z Ávila (prawie 30 lat starsza od niego) poznała go w Medina del Campo jako młodego kapłana, nie mogła wyjść z podziwu: „O. Jan – pisze – to jedna z najczystszych i najświętszych dusz,

---

Ávila – klasztor Wcielenia, w którym św. Jan od Krzyża pełnił posługę spowiednika i kierownika duchowego siostr św. Teresy.

jakie Bóg ma w swym Kościele: Bóg obdarował go wielkimi skarbami niebiańskiej mądrości” (*Vida*, s. 69). Nawiązując do drobnej postury i wielkiej wiedzy św. Jana, mawiała o nim: „mój mały Seneka” (*Vida*, s. 67), a kiedy pozyskała go jako spowiednika dla sióstr z Ávila, przedstawiła im go bardzo prosto: „Daję wam spowiednika, który jest świętym!” (*Vida*, s. 98). Życie kapłańskie o. Jana jawi się jako seria przeplatających się prób i cierpień: był oczerniany, niesprawiedliwie więziony, śledzony jak złoczyńca. O. Jan Ewangelista, który mieszkał ze Świętym przez niemal dziewięć lat, zapewnia jednak, że „znosił utrapienia i więzienie z heroiczną cierpliwością”. I dodaje: „Był bardzo rozważny, uległy i dobry. Bardzo umartwiony. Miał pogodną twarz” (*Vida*, s. 350). Inny dobrze znający go świadek, o. Elizeusz od Męczenników, przekazał nam, że o. Jan „był skupiony i mało mówił. Czasem się uśmiechnął, ale w bardzo ułożony sposób”. Pisał też, że św. Jan „znał i rozkoszował się wzniosłym zjednoczeniem z Bogiem [...], a ci, co z nim się spotykali, wychodzili uduchowieni, pobożniejsi i bardziej miłujący cnotę”. Kiedy w ostatnich latach życia Pan pozwolił mu nawiązać z sobą relację tak ogromnej bliskości, do jakiej dochodzi tylko niewielu na ziemi, spisał swoje doświadczenie w dziele Żywy płomień miłości, pozostawiając nam najpiękniejsze stronicę, jakie mogły wyjść spod pióra duszy miłującej Boga. Zmarł, mając zaledwie 49 lat, po

Kim jest św. Jan od Krzyża

krótkiej, lecz bolesnej chorobie, w chwili przybliżania warg do krucyfiksu, mówiąc po raz ostatni na ziemi: „Panie, w ręce Twoje powierzam ducha mego!”. Było to 14 grudnia 1591 roku. Świętym ogłosił go Benedykt XIII w 1726 roku, a Doktorem Kościoła – Pius XI w roku 1926.

Úbeda – klasztor karmelitów, gdzie św. Jan od Krzyża zakończył żywot 14 grudnia 1591 r.

UWAGI

- 1) Już w tym miejscu informujemy czytelnika, że w Dodatku I zebraliśmy główne pojęcia z zakresu psychologii, które ułatwią zrozumienie myśli św. Jana od Krzyża.
- 2) W Dodatku II zawarliśmy kilka pożytecznych sugestii do wykorzystania przy lekturze dzieł Świętego¹.
- 3) Skróty zastosowane w tekście:
  - DGK *Droga na Górę Karmel*
  - NC *Noc ciemna:*
  - PD *Pieśń duchowa*
  - ŻPM *Żywy płomień miłości*
  - S *Słowa światła i miłości*

---

¹ Cytaty z pism Świętego w niniejszej książce za: św. Jana od Krzyża, *Doktor Kościoła, Dzieła*, tłum. B. Smyrak OCD, Kraków 2014.

ROZDZIAŁ I

WIARA ODKRYWA PRZED NAMI RZECZYWISTOŚĆ

Jako najważniejsza cecha osobowościowa św. Jana od Krzyża wybija się *konkretność*. Błędny jest pogląd, jaki niektórzy mają o mistykach, jakoby żyli oni daleko od konkretnych problemów ludzi. Święty Jan od Krzyża – jak przystało na prawdziwego mistyka – porusza się w rzeczywistości, a nie w utopii. I jako człowiek konkretny, w swym poznawaniu rzeczywistości nie polega na pozorach ani na tym, co zdolni są powiedzieć filozofowie, ale zawiera najpotężniejszemu i najpewniejszemu światłu, którym jest wiara w słowo Boże. Tak samo w świetle wiary postrzega dwie przeciwstawne rzeczywistości:

- 1) rzeczywistość absolutną i wieczną, czyli *Boga* – źródło każdej innej rzeczywistości;
- 2) rzeczywistość warunkową i czasową, zależną w swym własnym istnieniu od Boga – czyli rzeczywistość *stworzeń*, wśród których jest człowiek.

ROZDZIAŁ II

PRZEZNACZENIE CZŁOWIEKA: ZJEDNOCZENIE ŻYCIA Z BOGIEM

ŻYCIE CHRZEŚCIJAŃSKIE

Wiara odkrywa jeszcze przed nami, iż Bóg oraz człowiek, te dwie rzeczywistości nieskończenie od siebie odległe w boskim planie nie pozostają rozdzielne: człowiek jest istotowo ukierunkowany na zjednoczenie z Bogiem. Zjednoczenie to dopełniło się najpierw w Osobie Syna Bożego, który przyjął ludzką naturę i obrał imię Jezus. Jezus jest więc *prototypem* każdego z nas: od wieczności Ojciec „przeznaczył [Go] [...], aby On był pierwotnym między wielu braćmi”, a wszystkich nas „przeznaczył na to, by[śmy] się stali na wzór obrazu Jego Syna” (por. Rz 8,29). W tym przeznaczeniu tkwi sedno całej teologicznej wizji człowieka – w Bożym planie człowiek postrzegany jest zawsze jako „żyjące odbicie” Jezusa.

ŻYCIE SYNOWSKIE

Tym, który dokonuje naszej przemiany w Jezusa, jest Duch Święty; posłany przez Ojca i Syna, przychodzi, aby rozpałcić w naszej duszy życie Jezusa (por. Rz 8,9), przemieniając nas w Niego i czyniąc „synami w Synu” (por. *Gaudium et spes*, p. 22). „Na dowód tego, że jesteście synami, Bóg wysłał do serc naszych Ducha Syna swego, który woła: «Abba, Ojcze!»” (Ga 4,6). „Jeżeli zaś jesteśmy dziećmi, to i dziedzicami: dziedzicami Boga, a współdziedzicami Chrystusa, skoro wspólnie z Nim cierpiemy po to, by też wspólnie mieć udział w chwale” (Rz 8,17).

ŻYCIE TRYNITARNE

Ze względu na istotową jedność boskiej natury osobowa obecność Ducha Świętego przywołuje w nas także Boskie Osoby Ojca i Syna, sprawiając tym samym, że w duszy obecna jest cała Najświętsza Trójca, zgodnie ze słowami Jezusa: „Przyjdziemy do niego i mieszkanie u niego uczynimy” (J 14,23). Ojciec, Syn i Duch Święty żyją zatem *w nas* swoim

---

² Tzn. w człowieku, w osobie, w duchu, w duszy. Gdy w książce używa się określenia „dusza”, zawsze ma się na myśli całego człowieka, jako osobę, choć podkreśla się wymiar duchowy (przyp. red.).

trynitarnym życiem, a my, przemienieni w Jezusa, żyjemy w *Nich* tym samym Bożym życiem trynitarnym. Św. Jan od Krzyża prawdziwie ukochał ten obraz naszego „przeobrażenia w Trójcę” (por. PD 39,3) i uczynił z niego fundament swej doktryny duchowej: dusza dopełni zjednoczenia z Bogiem nie na zewnątrz, lecz *wewnątrz siebie*; nie przez zwykłą współobecność, lecz przez prawdziwe *współuczestnictwo w życiu Boga*. „Nie byłoby to bowiem – mówi nam Święty Doktor – prawdziwe i całkowite przeobrażenie [w Boga], gdyby się dusza nie przeobraziła w trzy Osoby Trójcy Przenajświętszej, w stopniu jasnym i wyraźnym” (PD 39,3). I dodaje: „Nie ma powodu sądzić, że jest to niemożliwe, by dusza mogła dojść do czegoś tak wzniosłego (...). Gdy Bóg udzieli jej łaski zjednoczenia w Trójcy Przenajświętszej, wówczas dusza staje się przebóstwiona i staje się Bogiem³ przez

---

³ Czytelnik nieoswojony z językiem, którym posługują się mistycy chrześcijańscy, może zbyt jednostronnie interpretować niektóre wypowiedzi, m.in. występujące w tekście sformułowanie, że dusza „staje się Bogiem”. Nic nie ujmując autorytetowi Doktora Mistycznego, należy pamiętać, że: „Nawet najściślejsze zjednoczenie z Chrystusem nie jest nigdy stopieniem się, w tym sensie, że «ja» człowieka odkupionego zostaje wymazane, unicestwione. Ponieważ mistyczne zjednoczenie niewymownie człowieka uszczęśliwia, przeto w późniejszych próbach opisu takiego uczucia szczęścia bardzo łatwo powstaje wrażenie, iż doznający go zatracił swoje «ja», że jest jak rzeka wpływająca w Boży ocean, że stał się bezimienny i zrezygnował ze swojej niepowtarzalnej, osobowej egzystencji” (A. Läpple, *Powróćmy*

uczestnictwo. Dlaczego więc byłoby niemożliwe, by miała już spełnione swoje akty poznania i miłości w Trójcy Świętej razem z Nią, jak sama Trójca Święta? (...) By mogła tchnąć w Boga to samo tchnienie miłości, jakie Ojciec tchnie w Syna i Syn w Ojca, a którym jest sam Duch Święty” (por. PD 39,4.3). I jeszcze dalej: „Chociaż to dopełni się całkowicie w życiu przyszłym, to jednak w życiu ziemskim, gdy dusza dojdzie do stanu doskonałego, jak tu mówimy, osiąga wyraźny zadatek i przedsmak tego” (PD 39,6). Wreszcie podsumowuje, prosząc: „O dusze stworzone dla tak wielkich rzeczy i do nich powołane! Co czynicie? Na czym się zatrzymujecie? Jakże niskie są wasze pragnienia i jak nędzne wasze skarby! O nieszczęsna ślepoto oczu waszej duszy! Bo jakże jesteście ślepe na tak wielkie światło i jak jesteście głuche na tak wielkie wezwania!” (PD 39,7). Można by powiedzieć, że wystar-

---

do modlitwy, Kraków 1991, s. 123-124). W autentycznym chrześcijańskim mistycznym doświadczeniu, nawet w najwyższych stanach mistycznego zjednoczenia, zawsze pozostaje Boskie «Ty» i ludzkie «ja» jako osobowa odrębność. „Relacji, według których mistyk przytłoczony przeżywaniem Boga, zapomina o sobie i doświadcza siebie jako czegoś nic nie znaczącego, nie należy rozumieć w tym sensie, jakoby ztracał on (choćby tylko na parę minut) swoje «ja». Przeciwnie: chrześcijańskie doświadczenie Boga umacnia, pogłębia, przebóstwia (a nie: ubóstwia) «ja» mistyka” (A. Läpple, dz. cyt., s. 124). Św. Jan od Krzyża opisuje fenomen przebóstwienia i jedności. Wobec tego należy słowa mistyków rozumieć w kontekście całości ich doktryny i życia (przyj. red.).

Przeznaczenie człowieka: zjednoczenie życia z Bogiem

czy *uwierzyć* we wzniosłe rzeczywistości, które objawia nam wiara, aby podjąć poważną decyzję: sprzedać wszystko, co mamy, i kupić jedyną drogocenną perłę (por. Mt 13,46), którą jest nie co innego, jak uczestnictwo w życiu trynitarnym Boga.

SPIS TREŚCI

<i>Wstęp</i> - - - - -	5
<i>Kim jest św. Jan od Krzyża</i> - - - - -	9
<i>Uwagi</i> - - - - -	13
Rozdział I	
<i>Wiara odkrywa przed nami rzeczywistość</i> - -	15
Rozdział II	
<i>Przeznaczenie człowieka:</i>	
<i>zjednoczenie życia z Bogiem</i> - - - - -	17
Rozdział III	
<i>Wzrost życia Bożego w nas</i> - - - - -	23
Rozdział IV	
<i>Udział człowieka</i> - - - - -	27
Rozdział V	
<i>Droga zjednoczenia: „nada y todo”</i> - - - - -	33
Rozdział VI	
<i>Etapy drogi</i> - - - - -	41
Rozdział VII	
<i>Punkt wyjścia</i> - - - - -	45
Rozdział VIII	
<i>Czynne oczyszczenie zmysłów</i> - - - - -	47
Rozdział IX	
<i>Modlitwa medytacji</i> - - - - -	55
Rozdział X	
<i>Modlitwa kontemplacji czynnej</i> - - - - -	59

Rozdział XI	
<i>Oczyszczenie czynne ducha</i> - - - - -	63
Rozdział XII	
<i>Noc bierna zmysłów</i> - - - - -	73
Rozdział XIII	
<i>Kontemplacja bierna</i> - - - - -	79
Rozdział XIV	
<i>Okres przejściowy</i> - - - - -	85
Rozdział XV	
<i>Bierna noc ducha</i> - - - - -	89
Rozdział XVI	
<i>Zjednoczenie początkowe</i> - - - - -	95
Rozdział XVII	
<i>Zaręczyny duchowe</i> - - - - -	103
Rozdział XVIII	
<i>Małżeństwo duchowe</i> - - - - -	109
Rozdział XIX	
<i>Zjednoczenie przeobrażające</i> - - - - -	115
Zakończenie	
<i>Najświętsza Maryja Panna</i>	
- <i>arcydzieło Boże</i> - - - - -	123
Dodatek I	
<i>Wybrane elementy psychologii</i>	
<i>antropologicznej</i> - - - - -	127
Dodatek II	
<i>Przewodnik po lekturze dzieł</i>	
<i>św. Jana od Krzyża</i> - - - - -	139